

STRATÉGIÁVITA

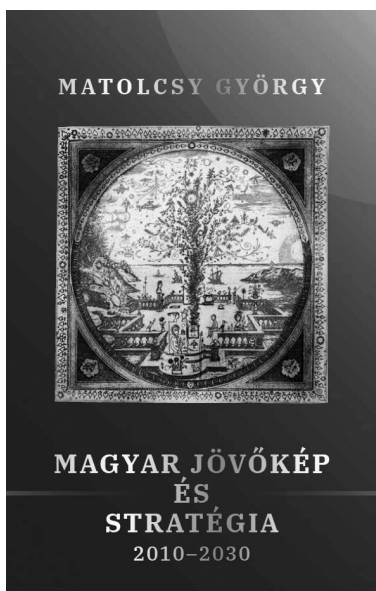
MATOLCSY György: *Magyar jövőkép és stratégia 2010–2030.*
Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2023. 371 oldal, 7999 Ft

Magyarország rendszerváltoztatás óta eltelt, idestova lassan harmincöt esztendő története, amely jelenkorunk történetpolitikailag egybeolvasható fejlődéstörténetének emberöltőnyi idejét jelenti, két részre osztható. Ezen belül a rendszerváltoztatás politikai szentesítésétől, azaz 1990-től egészen a 2010-es kormányváltásig tartott az *első húsz év*, amely a két alkalommal hatalomra került koalíciós jobbközép kormányzás ellenére mindvégig a „rendszerváltás rendszerében” (Tellér Gyula) tellett, erősebben szólva a posztkommunizmus korszaka volt, annak neoliberais gazdaságpolitikájával és liberális kulturális hegemoniájával. A 2010-ben bekövetkezett első kétharmados választási felhatalmazás egy-két éven belül a rendszerváltoztatás befejezésének s nyomában logikus módon egy új rendszer alapításának bizonyult, és mivel sorrendben még három hasonló arányú választási győzelem követte, mostanra politikatörténeti értelemben bizonyosan új korszakot jelent (hogyan kultúrtörténetileg is az lesz-e, joggal reméljük). A 2022-ben megszerzett, minden korábbinál fölényesebb történelmi győzelem ciklusa 2026-ig tart, amely után a rá következő ciklus egészen 2030-ig. Ez a határidőpont jelöli ki azt a jelenleg is belátható *stratégiai horizontot*, amely kirajzolja a rendszerváltozás *második húsz évének* láthatárát.

Ez a második húsz év, amint a megelőző húsz is, két részre osztható. Az 1990–2010 közötti időszak belső fordulópontjának az ezredforduló „polgári kormány” vége tekinthető, hiszen 2002 és 2010 között, eltérően a korábbiaktól, egyhuzamban kétciklusnyi baloldali-liberális kormányzás érvényesült. A 2010 utániak belső korszakolása nagyjából 2019 körül végezhető el, főleg nemzetközi és gazdaságpolitikai okoknál fogva, mégpedig egyfelől az ország talpra állítása miatt, másfelől pedig azért, mert a 2020-ban kezdődő „kríziskonvergencia” (Benedikt Kaiser) felől nézve a 2010–19 közöttiek

boldog békeidőknek tűnnek. A koronavírus-járvány, a gazdasági visszapattnás által kiváltott energiaéhség és elszabaduló infláció, aztán az orosz–ukrán háború és az elhibázott szankciós politika következményei, első-sorban is az újabb árdragulás és a gazdasági visszaesés immár a 2020-as évek egész első harmadát árnyékba borítják. A 2010 utáni sikeres válságkezelés, majd a 2019-ig érezhető gazdasági növekedés kellő alapot jelentett a 2020–21-es évekkel való megküzdéshez és a gazdaság újraindításához, de az újabb nemzetközi válság, különösen az energiaár-dragulás és az infláció, ismét lesújtott a magyar gazdaságra, amely a lehetőségekhez képest állta a sarat, és 2023 végére, 2024 elejére magára talált. Ebben a helyzetben lehet és kell is elgondolkodni a továbbiakról, hiszen mostanra már az egész évtized belátható.

2013 óta a Magyar Nemzeti Bank elnöke Matolcsy György közgazdász PhD (az első Orbán-kormány második és a második Orbán-kormány első felének gazdasági minisztere), eddig három alkalommal összegezte gazdaságstratégiai meglátásait. Először a Gyurcsány-kormányok elvesztegetett éveiről írt (*Éllovasból sereghajtó*. 2008), majd *Egyensúly és növekedés* főcím alatt előbb a 2010 utáni konszolidációról (2015), aztán a 2019-ig tartó egyensúlyi növekedésről (2020). 2022-ben *Az idő mintázatai* címmel ciklusalapú történet- és gazdaságpolitikai felfogását prezentálta (lásd jelen sorok szerzőjének róla írott recenzióját: *Döntő évtized. Kommentár*, 2023/1). Tavaly megjelent, cikkgyűjteménynél jóval többet nyújtó kötete az előbb felsoroltak megkoronázása, merthogy egyfelől a negyedik összegző mű, ezúttal a 2010 óta eltelt időszakról, másfelől pedig a jövőben kibontakozó motívumokra ad válaszokat; e kettő közé *Az új évtized mintázatai* című tanulmánya ver hidat (*Polgári Szemle*, 2022/4–6). A 85 cikk, melyek 2019 és 2022 során jelentek meg, most hat fejezet alá rendezve

olvashatók újra, különállásukban is egységes összeggé nyújtva a 2010–19 közötti stabilizációról és felívelésről, a 2020–21-es válságkezelésről és a 2020-es évekre kínált stratégiáról. Utóbbihoz kapcsolódik a 2022 óta követett kormányzati gazdaságpolitika kommentálása, nemritkán annak kritikája. Aránytévésztsékből fakadó tévedéseket keletkeztetne, ha ez utóbbit keresztül olvasnánk magát az egész könyvet; bár ezt a gyűjteményhez írott előszó is táplálja, hiszen ott azt olvassuk, hogy a cikkek annak idején „ellenérzéseket váltottak ki [...] a kormányzó politikai elit, főként a Miniszterelnök köréből”, ami „minden jobbító kritikában áruházi szimatol, és tévedhetetlennek tartja a Miniszterelnököt”. Az adminisztráció jobbról szokatlan élességű bírálata az előszó második oldalán a kormányfő még kevésbé bevett kritikájával folytatódik, mondván, hiányzik az ország jövőképe, sőt: „A Miniszterelnök időnként felvet egy új célt, jövőképet, de ezek nem mérhetőek, vagy délibábnak tűnnek, vagy finoman szólva is megtévesztőek.” Egy bekezdéssel lejjebb a kormány hibás gazdasági válaszai kerülnek szóba, ami akadály a felzárkózásnak. Orbán Viktor felhatalmazása azonban más mennyiségű és minőségű, az általa sikerrel vezetett kormány felelőssége is eltérő természetű, mint a mindenestül független jegybank elnökéé és az intézmény működéséé. Az ebből fakadó különbség politikai szempontból vertikális, történelmi horizontális, így ha van is akár koncepcionális eltérés, a párhuzamos cselekvéseket évtizedes időtávon kell megítélni és nem negyedéves adatok mentén értékelni.

És akkor nézzük a könyv érdemi részét, mert érdemes! A hat fejezet sorrendben 1) víziót és stratégiát ad, 2) a jövő gazdaságának jellemzőit tárja elénk, 3) aztán a jövő térszerkezetét elemzi, 4) a küszöbön álló pénzforradalmat járja körül, 5) a sikeres válságkezelés és kilábalás receptjét kínálja, végül 6) európai kérdésekkel foglalkozik. Ha sorra vesszük őket, akkor a gyűjteményes kötet címadását kiteljesítő első fejezet bizonyítja leginkább, hogy Matolcsy invenciózus, komplex, stratégikus és víziószerű gondolkodó, aki a **történeti, geopolitikai, monetáris és ökonomiai kérdéseket egy hosszú távú terv keretrendszerének egységében kezeli**. Úgy ebben a fejezetben, mint a későbbiek számos pontján megerősíti, hogy a *Trianon utáni száz év legjobb évtizede a 2010-es évek voltak*, amelynek sikerét az tette lehetővé, hogy előbb – éppen a szerző tárcavezetésével – megteremtették az egyensúlyt, majd ennek bázisán a növekedés feltételeit, az évtized megnyerését pedig már az első években bebiztosították. Most azonban előbb a növekedést kell lehetővé tenni, elsősorban az infláció letörésével, a zöld és digitális átmenet meggyorsításával, aztán jöhet az egyensúly visszaállítás, a probléma viszont az, hogy a 2020-as évtized egészének első negyede különösebb felhalmozási ciklus nélkül már eltelt – írja. A Matolcsy-stratégia mögött álló gondolat nem más, mint a *fenntartható felzárkózás* programja, amely tudásalapú („a fenntarthatósági fordulat gondolati forradalommal indul”), nemlineáris, körforgásos, adat-alapú és mérhető, hálózatos és platform jellegű, végeredményben pedig egy sor fordulat (agrár, demográfiai, digitális, egészségügyi, geopolitikai, infrastrukturális,

ipari, oktatási, technológiai, urbanizációs, versenyképességi, zöld) igényének teljesítéséből áll össze. Az ambíciózus terv célja – mint írja – „nem a túlélés, hanem az évtized megnyerése”, ha ugyanis nem nyerjük meg a '20-as éveket már most, akkor még a túlélésünk sem biztosított. A jövőképeknek dinamikusnak és mérhetőnek kell lennie: ez esetben 2030-ra az EU átlagos fejlettségi szintjének elérése, amelyhez a '10-es évek felzárkózási ütemének megháromszorozása szükséges. Komoly feladat!

A 2–6. fejezetekben voltaképpen a fölvázolt jövőkép nagystratégiájának különálló stratégiai ágakra való lebontása történik. Aki ismeri az MNB világát, nem lepődik meg, ha azt olvassa, hogy az euróövezetbe való csatlakozás nagy hiba volna, és hogy „a magyar jövőkép [...] nem lehet »Nyugat«-központú [...] A jövő mintái Ázsiában találhatóak [...] a magyar jövőkép Ázsia követhető mintáira épülhet”, amely alatt az eurázsiai integrációba való bekapcsolódást, a többnyire közlekeleti és délkelet-ázsiai sikerországoktól való tanulást és koncentrikus közép-európai környezetünkbe való nagyobb beágyazódást érti. A kötet kiadását megelőző tizenkét évben eredeti felhalmozást jelentő sikereket, de mulasztásokat egyaránt megállapít, utóbbiak közé a digitális és zöld átállás elodázását, az egészségügy és az oktatás fejlesztésének elmaradását sorolja, kevesli a hazai technológiai innovációkat és a városregiók kialakításának ütemét, valamint hiányolja a hosszú távon is fenntartható versenyképességi programot. Számos elgondolkodtató megállapítás szegélyezi a cikkeket, mint például, hogy Budapest „a világnak kicsi, nekünk pedig túl nagy”, vagy hogy „a valóság valójában a kultúrából, döntően a nyelvből lép elő”, ezért „Magyarországon csak olyan gazdaságpolitika lehet sikeres, amelyik nem ellentétes a nyelvünkben rejtőző értékekkel”. Gyanúnk szerint innen ered a nyugati, (indo)európai mintakövetés helyett a mellérendelő (eur)ázsiai mintaválasztás is. Nem kevésbé izgalmas a 600 ezres Kis-Budapest víziója, amely a körülötte elhelyezkedő patkóvárosok hálózatával valósítja meg az „Okos Kert-Magyarország” koncepcióját.

A szerző szerint voltaképpen a fenntartható felzárkózás 2010-es években érvényes programjához kell adaptívan visszatérni a 2020-as évek kihívásainak körülményei közepette. Ennek legégetőbb kérdései a digitalizáció és a zöld átállás felgyorsítása, a hibrid pénzügyi rendszer létrehozása, az emelkedő kamatkiadásokat generáló, befektetés visszafogó infláció letörése és a hazai árutermelés kínálati bővülése, illetve hitelprogramok bevezetése, lakásépítések foganatosítása. Ebben a válság előnyünkre fordítása is segítségünkre lehet (*kanyarban előzni*), amelynek javasolt fogási tipikus akcelerationista gondolkodót mutatnak nekünk, aki futurista, s nem reakciós. A kötetben foglaltak éppen a jövő első inkriminált és vitatandó mondani-valójával *ellentétben* erősítik meg, hogy „a sikerhez szuverén kormányra és önálló jegybankra van szükség”, mely megállapítás jó alapot teremt ahhoz, hogy konstruktív stratégiavita helyett semmiképpen ne emésztő stratégiai vitákat folytassunk egymással, hiszen az elérendő történelmi fő célban egyetértés van.